

CLAEYS-VAN HAEGENDOREN (M), *25 jaar Belgisch Socialisme. Evolutie van de Belgische Werkliedenpartij tot de parlementaire democratie in België van 1914 tot 1940*, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, Antwerpen-Leuven-Brussel-Gent-Kortrijk 1967, 508 pp.

Ontegensprekelijk vult het werk van Mevr. Claeys-Van Haegendoren een lacune in onze politieke geschiedschrijving en zal haar bijdrage een nog niet zo vlug voorbij te streven naslagwerk worden, voor al wie geïnteresseerd is in de rol die de B.W.P. gespeeld heeft in de partij- en oppositievorming tijdens de periode 1914-1940.

Haar opzet bestond er enerzijds in om het bronnenmateriaal dat ze verzamelde te ordenen en de feiten te registreren in een eerste deel, dat 3/4 van het werk in beslag neemt, en anderzijds om dit feitenmateriaal in onderling verband te brengen in een afzonderlijk deel, waardoor een hypothesevormende synthese tot stand kwam. Hierin is ze voortreffelijk geslaagd.

Vermits ze het echter nodig achtte de feitenregistratie aan strikt chronologische banden te leggen, krijgen we dus eerst een overigens zeer helder beeld van de B.W.P. tijdens de eerste wereldoorlog. We zien hoe de partij zich identificeerde met de nationale en geallieerde belangen ten koste van de klassenstrijd; hoe ze zich gedroeg t. o. het annexionisme; welke rol de Belgische socialistena speelden in het Nationaal Hulp- en Voedingscomité; hoe de houding t. o. v. de Internationale en de Conferentie van Stockholm een wig dreef in de partij. Een degelijk beeld wordt ook geschetst van de socialistische vluchtelingenorganisaties in Nederland, Frankrijk en Engeland, waarbij uiterst interessante aspecten naar vóór komen. Dit vasthouden door de auteur aan een chronologische registratie, heeft voor de lezer jammer genoeg voor gevolg dat hij vervolgens een vrij monotone compilatie van gegevens moet verwerken die alle betrekking hebben op de deelname van de B.W.P. aan de verschillende regeringen uit die jaren, af en toe afgewisseld door een oppositie-beleid. De totstandkoming van de regering, de rol van de B.W.P. hierbij, haar samenstelling, haar besluitvorming, het onthaal dat ze in socialistische kringen kreeg, de invloed van de verkiezingen, de verwezenlijkingen die de B.W.P. als regeringspartner of als oppositiepartij tot stand bracht; dit zijn de telkens terugkerende aspecten van dit zuiver beschrijvend deel. Een aangename onderbreking vormt de uitwijding die Schrijfster doet over de oppositie die binnen de B.W.P. gevoerd wordt tegen deze identificatie met het liberaal parlementair regime, een oppositie die uiteindelijk leidde tot de stichting van KP.

De gedegen analyse van het Plan van de Arbeid vormt een tweede zeer helder lichtpunt. Ze is een duidelijk antwoord op vragen als wat was de inhoud van het Plan? welk was zijn draagwijdte? hoe werd het onthaald in

socialistische kringen ? Terwijl ook de figuur van H. de Man goed getekend is. Na dit intermezzo kunnen we dan weer op de voet volgen hoe de identificatie van de B.W.P. met het regime steeds meer uitgesproken vormen gaat aannemen onder de regeringen van Van Zeeland, tot we de partij aan de vooravond van de tweede W.O. in een crisistoestand achterlaten. Laat ik zeker niet vergeten te vermelden dat deze nauwkeurige feitenanalyse praktisch nergens tekort schiet wat de achtergrond betreft waartegen ze werd geprojecteerd. Telkens werd het nationale decor uitvoerig opgetrokken en waar het nodig bleek, werden de feiten ook ingeschakeld in de internationale situatie. De opzet leidde dus alleszins tot een bevredigend resultaat. Dat kan zeker niet betwist worden.

Wat ik echter wel zou willen betwisten is de opzet zelf. Bij de lektuur van het beschrijvend deel kan men zich immers moeilijk aan de indruk onttrekken dat de auteur de geschiedenis van het Belgisch socialisme tekort heeft gedaan door in hoofdzaak een feitenrelaas — waarvan ik zeker de waarde van sommige delen niet wil onderkennen — te verstrekken : de synthetische delen, zowel datgene dat als inleiding dienst doet als de slotbeschouwing, bewijzen dat ze op dit stuk belangrijke prestaties kan leveren. Waarom moest de hoofdbrok van het werk er dan zo bekaaid afkomen ? In de benadering van de feiten blijft schrijfster immers steken in analyses, waarin de algemene lijn vaak zoek zou raken, moesten de sprekende titels die ze aan talrijke onderdelen geeft, niet als veilige bakens dienen. Mevr. Claeys-Van Haegendoren opteerde dus kennelijk voor de gemakkelijkste weg. Een optie waar ik „beroepshalve” weliswaar veel begrip kan voor opbrengen : ze moest deze omvangrijke studie klaarkrijgen tijdens de veel te korte maar door het N.F.W.O. voorziene tijdsperiode van drie en een half jaar. Maar datzelfde begrip kan schrijfster moeilijk van al haar lezers verwachten...

Wat de synthetische delen betreft, beide zijn de moeite waard om er nader op in te gaan. In het inleidend hoofdstuk onderzoekt de Auteur het ontstaan en de evolutie van de partijconflicten in België, op basis van twee conflictuele dimensies, een territoriaal-culturele en een functionele die resp. leidden tot een nationale en een industriële revolutie. Op de verdiensten van deze originele benadering van onze XIXe eeuwse politieke geschiedenis, wees ik reeds n. a. v. de publicatie ervan in *Res Publica* (1967/3)¹. De waardering die men voor de geleverde prestatie moet hebben, neemt nog toe als men nu, dank zij het notenapparaat, kan constateren dat de auteur erin geslaagd is deze synthese tot stand te brengen aan de hand van één enkel, vrij oppervlakkig werk, de „Politieke geschiedenis van België” van Th. Luyckx. Dat ze daardoor enkele traditionele en reeds achterhaalde opvattingen inzake het unionisme overneemt, is dus begrijpelijk. Een detail dat echter geenszins afbreuk kan doen aan de voortreffelijkheid van het geheel. Ook het synthetisch slotdeel — spijtig valt het heel summier uit in vergelijking met het descriptief deel, nauwelijks 1/10 — is opgebouwd uit gedegen interpretaties : ze hebben betrekking op de oorzaken van de groeiende identificatie van de B.W.P. met het liberale parlementair

¹ M. CLAEYS-VAN HAEGENDOREN, *Party and opposition formation in Belgium*, *Res Publica* 1967, 3, pp. 369-411. Bespreking in *Bulletin critique d'histoire de Belgique*, publié sous la direction de J. Dhondt, professeur à l'Université de Gand, 1968, 365.

regime evenals op de nevenaspecten ervan, het patriotisme en het staatsnationalisme. Schrijfster eindigt met een hypothese i. v. m. de oorzaken van de zwakte van de linkervleugels van de B.W.P.

Maar naast deze kritische bedenkingen over de methodologische aanpak, kan een veel fundamenteeler probleem worden aangesneden en de vraag worden gesteld of het überhaupt mogelijk is een dergelijk groots opgevat plan, waarvan de titel getuigt, tot een bevredigend resultaat te brengen, rekening houdend met de huidige stand van zaken op het gebied van de partijstudies. De evolutie schetsen die een nationale partij als de B.W.P. doormaakte t. o. v. de parlementaire democratie gedurende een kwarteeuw, vraagt m. i. in eerste instantie dat een degelijke basis, een uitvoerige kennis van die partij zelf, ter beschikking moet staan van de auteur. Gaat het op de regeringsdeelname en het oppositiebeleid te onderzoeken zonder duidelijk de inbreng van onderop, m. n. de politieke activiteit in de verschillende federaties en hun interventie in de besluitvorming van de partij, te kennen? Zonder heel juist de machtsverhoudingen te kunnen afbakenen tussen de leiders binnen het partijbestuur? Heel het werk door wordt de gebrekkige kennis van deze factoren duidelijk als een gemis aangevoeld. Een uitzondering hierop vormen de delen die betrekking hebben op de Antwerpse en de Gentse federaties. Die komen wel met een eigen gezicht uit de verf. Dat ze voor wat Antwerpen betreft kon steunen op de uitstekende monografi die ze van de federatie maakte², levert het beste bewijs dat Schrijfster in een veel grotere mate de essentie zou hebben geraakt indien ze had kunnen beroep doen op afzonderlijke deelstudies. Nu werd ze verplicht zich te beperken tot algemene en vage uitspraken, die ze slechts met veel moeite of soms helemaal niet kan funderen. Gedacht wordt bijvoorbeeld aan de tegenstellingen die ze telkens ziet in de houding van de Waalse en de Vlaamse socialisten t. o. v. verschillende problemen en aan haar interpretatie van het optreden van Camille Huysmans tijdens de eerste W.O. Meermaal onttrekt ze op die manier uitspraken aan een wetenschappelijke controle. Een verwijt dat haar overigens dikwijls kan gemaakt worden. Bronnenvermeldingen zijn tot het meest strikte minimum beperkt. De interpretatie van het feitenmateriaal is trouwens ook niet overal even genuanceerd. Zo verdedigt Schrijfster de stelling dat het centraal comité, dat tijdens de oorlog te Brussel zetelde, niet representatief was voor de B.W.P. vermits er praktisch geen contacten waren met de basis in de verschillende steden. Onderzoekt men echter het „Verslag van de werkzaamheid van de B.W.P. tijdens de oorlog” dan blijkt — althans uit de Franse versie — dat door dit bureau regelmatig besprekingen werden georganiseerd in de verschillende steden. De vooropgezette stelling had dus wel wat nader kunnen worden belicht.

De Auteur had ook nog met een tweede, haast nog onoverkomelijker hindernis af te rekenen, waardoor ze zelfs bij de feitenregistratie het soms niet veel verder kon brengen dan tot hypothesen of oncontroleerbare uitspraken: een schromelijk tekort aan afdoend bronnenmateriaal. Alhoewel haar misschien zou kunnen worden euvel geduid dat ze de pers niet volledig heeft uitgebuit

² M. CLAEYS-VAN HAEGENDOREN, « De Antwerpse socialistische federatie van 1914 tot 1921. De evolutie van haar positie in een verhouding tot de BWP », in *Res Publica*, 1967, I, pp. 29-85.

— tijdsgebrek ? — doch wat de andere bronnen betreft, heeft ze geraadpleegd wat enigszins te raadplegen was. Wat voor haar bepaald een heel teleurstellende onderneming moet geweest zijn. Ze heeft het namelijk moeten stellen met officiële publicaties, uitgegeven werken, privépapieren van enkele politici en interviews met een tiental socialisten. Noch het B.W.P.-archief heeft ze kunnen inkijken, noch de papieren van Camille Huysmans. Evenmin natuurlijk als de ministeriële archieven, vermits onze wetgever het niet nodig acht dat de Belgische staatsburger het recht heeft op inzage van de beleidsoverwegingen van de democratische bestuurders die vijftig jaar geleden aan het bewind waren...

Het laatste woord over het Belgische socialisme uit de jaren 1914-1940 is het dus zeker niet, wel het beste waarover we tot hertoe beschikken.

E. WITTE,
Asp. N.F.O.W.